

Nr 217.

Af herrar **Winberg** och **Nilson** i Örebro, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ordnande av telefonförhållandena i Stockholm med omnejd.

Sedan de kontrakt, som telegrafstyrelsen avslutat med Stockholms Allmänna telefonaktiebolag och Stockholms Bell telefonaktiebolag angående samtrafik mellan telegrafverkets och bolagens nät, uppsagts till upphörande med utgången av juni månad 1901, har, på telegrafstyrelsens initiativ, frågan om ordnandet av telefonförhållandena i Stockholm med omnejd i form av mellan telegrafstyrelsen och bolagen uppgjorda avtal tre gånger underställts Riksdagens prövning. Dessa avtal — köpeavtalet den 28 december 1901, köpe- och bytesavtalet den 9 februari 1904 samt köpeavtalet den 8 mars 1906 — hade erhållit Kungl. Maj:ts godkännande, men vunno icke Riksdagens bifall.

Denna frågas stora betydelse, icke endast för huvudstaden, utan för hela landet, gör det emellertid nödvändigt, att densamma icke får lämnas åt sidan, utan löses på ett eller annat sätt. Då det varit på Riksdagens motstånd mot då föreliggande förslag, som hela frågan förut tre gånger strandat, torde det ej vara att förvåna sig över, om Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsverk låtit frågan tills vidare vila. Men då det väl ändå torde vara den allmänna meningen, att det nuvarande synnerligen olämpliga förhållandet med huvudstadens telefonväsen icke bör fortfara, synes Riksdagens uppmärksamhet böra fästas på nödvändigheten av att frågan åter upptages och att således Riksdagen må bliva i tillfälle att självmant uttala sig för behovet av en lösning. Sättet därför kan givetvis icke i motionsväg framläggas, helst erfarenheten från frågans föregående förekomst på Riksdagens bord tydligen ådagalagt, att dess lyckliga

lösning möter stora svårigheter och kräver en synnerligen ingående förberedelse och behandling. Samma erfarenhet synes dock även giva vid handen, att det är på Riksdagen det beror att genom ett principuttalande föra den svävande frågan vidare.

En kort rekapitulation av frågans förhistoria torde här vara på sin plats.

Vid framläggandet av det första köpeavtalet framhöllos de olägenheter, som redan då för 12 år sedan skarpt trätt i dagen såsom en oundgänglig följd av de båda jämsgående telefonnäten — statens och de enskilda bolagens. Sålunda hade för de olika förvaltningarna, som omhänderhaft skötseln av var sitt telefonnät inom samma begränsade område, även det dåvarande tillståndet erbjudit mångfaldiga svårigheter i tekniskt och konstruktivt hänseende, vilka dessutom orsakat mycket avsevärda kostnader, i vilket hänseende erinrades om de av dåvarande förhållanden betingade, men eljest obehövligen dubbla linjerna för såväl förbindelse- som abonnentledningar. Allteftersom telefonen utbrett sig hade de därav föranledda svårigheterna ökats, och detta naturligtvis i mycket större grad, än som motsvarat den direkta ökningen av abonnentantalet. Vilken betydelse detta redan då ägt framginge tydligt nog därav, att telegrafverket och allmänna bolaget för det dåvarande haft ett 80-tal stationer på samma orter, till vilka de båda förvaltningarna måst framdraga skilda ledningar. Man hade också blott behöft kasta en blick på de väldiga stolplinjer, överfyllda av telefontrådar, vilka från Stockholms tullar parallellt följt varandra på flera mils sträckor, för att kunna inse, huru som den rådande dualismen inom Stockholmskretsens telefonväsen endast härvidlag orsakat en fullkomligt onödig utgift för byggandet av ett par tusental kilometer telefonledningar.

Att även i städerna de dubbla stationerna vållat utom direkt kostnader även stora obehag hade varit självklart, likasom att även där abonnentledningarnas ordnande, vare sig de framdragits till stationerna i luften eller i gatorna, icke varit förenat med mindre svårigheter och kostnader än på landsbygden. Säkert vore, att de onödiga utgifter, som vållats genom detta de olika telefonnätens exploaterande inom samma område, vore av sådan betydelse, att den anordning, som nödvändiggjorde den, ingalunda kunde i nationalekonomiskt avseende betecknas såsom välbetänkt.

För det allmänna uppstode likaledes såväl på landet som i städerna olägenheter därav, att, då olika förvaltningar nödgades göra skilda anlägg-

ningar, vägar och mark belamrades av stolplinjer och hinder i trafiken framkallades, varjämte stativen på taken och dylikt framkallade svårigheter och verkade vanprydande, m. m. — allt i onödigt hög och vid högre grad än vad som skulle erfordrats, om förvaltningen varit gemensam.

Där sammanföle således statens och allmänhetens intressen med varandra gent emot ett enskilt affärsföretag.

Kungl. Maj:t hade uppdragit åt filosofie doktorn C. C. P. Herslow, telegrafdirektören J. S. Rassmussen i Kristiania och telegrafdirektören N. R. Meyer i Köpenhamn att i egenskap av sakkunniga avgiva utlåtande angående det ifrågasatta köpet, och efter en särdeles grundlig utredning funno dessa därav framgå, att den överenskomna köpesumman omkring 13,800,000 kronor, beräknad såsom likvid för anläggningskostnaden, angäve ett billigare pris per abonnentapparat än vad motsvarande rikstelefonanläggningar kostat staten, likaledes billigare än de pris, som i utlandet erlagts vid därstädes av statsverket gjorda inköp av privata telefonnät, ävensom billigare än de pris, varför enskilda telefonnät i Sverige kunnat tidigare av staten förvärvas; samt att samma köpesumma, betraktad såsom ett kapital, placerat i syfte att giva en tillfredsställande avkastning, måste beräknas redan från början skola lämna en annuitet, tillräcklig till kapitalets fulla förräntning och snabba amortering.

Statsutskottet hyste emellertid den mening, att det varken från statens eller allmänhetens synpunkt var av behovet påkallat att då med rikstelefonen införliva ifrågavarande enskilda telefonnät. Utskottet ingick därför icke i närmare prövning av de föreslagna villkoren för köpet; dock syntes det utskottet icke sakna skäl antaga, att den fordrade köpeskillingen ej obetydligt överstege det verkliga värdet av telefonnäten och fastigheterna i fråga, liksom det ock syntes vara ganska tvivelaktigt, att denna egendom skulle i statens hand lämna en så stor avkastning, som beräknats. Ingen reservation.

Förslaget blev av Riksdagens båda kamrar avslaget. Av debatten framgår, att man på sina håll ansåg köpeskillingen vara för hög, varjämte man kan läsa genom raderna, att den strax förut med döden avgångne chefens för telegrafverket fränfalle ingifvit en viss tveksamhet. Från några håll framhölls nyttan av att behålla konkurrensen fri på detta område, vilket å andra sidan skarpt bemöttes från håll, där man ansåg, att statsmonopol i detta fall var det enda riktiga och att erfarenheten visat, att upplåtelsen åt enskilde av kommunikationsföretag ginge över till privatmonopol, som vore värst av allt. Samma mening framhölls särskilt av hrr S. A. Hedin och Hj. Branting.

Det vid 1904 års riksdag framlagda köpe- och bytesavtalet avsåg, att huvudstaden och dess omgivning ar skulle uppdelas i två särskilda verksamhetsfält, det ena för statens telefonväsende och det andra för de enskilda bolagens, och skulle i sammanhang därmed fri samtrafik anordnas mellan de olika telefönnäten.

Därvid framhölls, hurusom det dåvarande tillståndet, då de 68,000 rikstelefonapparaterna och 35,000 apparaterna hos telefonbolagen icke kunde komma i telefonförbindelse med varandra, kunde utan vidare betecknas såsom otillfredsställande. Det vore en bjudande nödvändighet att söka råda bot för den inskränkning i kommunikationsväsendet, som genom avstängningen uppkommit. Den enda utväg, som dittills funnits i detta hänseende, vore att på ytterligare tio år sluta avtal om samtrafik mot tio öres övergångsavgift för samtal. Det hade förut tillräckligt framhållits, att genom en sådan anordning skulle på telegrafverkets och den telefonerande allmänhetens bekostnad bolagen beredas tillfälle till en oskäligt hög ökning i abonnemangsantal. En övergångsavgift av fem öre skulle i avsevärd mån utjämnat det anmärkta missförhållandet, men bolagen hade förklarat sig av hänsyn till bolagens bestånd och utvecklingsmöjlighet icke kunna vara med om en så låg övergångsavgift.

Vidare framhölls även då önskvärdheten att undvika olägenheten med dubbla telefonledning ar överallt och åt alla håll, i staden och på landet. I den mån, abonnentantalet växte, bleve svårigheterna att framdraga de dubbla abonnent- och förbindelseledningarna allt kännbarare. Telegrafverket och allmänna bolaget hade då bortåt 100 stationer på samma orter, till vilka de båda förvaltningarna måste framdraga skilda ledningar. Ur allmän ekonomisk synpunkt måste det betraktas såsom en fullkomligt onödig utgift att bygga minst ett par tusental kilometer telefonledning ar, där hälften skulle göra samma nytta. Det måste göra intryck av ytterligt oekonomisk förvaltning att se dubbla telefonstolplinjer följa så gott som alla landsvägar inom 70-kilometersområdet.

Mot det framlagda förslaget erinrade statsutskottet särskilt, att staten genom avtalet skulle, vad anginge rikets största kommun och dess omnejd, avhända sig rätten att bestämma avgifterna för rikstelefonens tillhandahållande åt allmänheten samt binda sig vid upprätthållande av viss i avtalet framställd taxa härför. Utan medgivande av de enskilda bolagen skulle staten sålunda icke kunna företaga någon ändring i denna taxa, och enda utvägen för staten att bli va fri från detta beroende, som helt visst snart komme att visa sig besvärande, skulle vara att begagna sig

av den i avtalet medgivna rätten att inlösa hela det enskilda nätet. Och denna inlösen skulle, när den komme att ske, äga rum på villkor, som redan blivit bestämda. Detta syntes utskottet vara i hög grad oegentligt, då man icke borde lämna obeaktat, att på ganska kort tid väsentligen förändrade förhållanden kunde inträda med avseende å telefonväsendet, dess utveckling och anordningarna för detsamma. Utan att därför ingå i närmare prövning av övriga bestämmelser i avtalet avstyrkte utskottet förslaget.

Fem reservanter, samtliga från Första kammaren, tillstyrkte detsamma med ändring av bestämmelserna rörande inlösningsrätten.

Riksdagens båda kamrar avslogo även förslaget. Under debatten framhölls huvudsakligen, att man ansåg att de enskilda bolagen hade dragit det längsta strået vid uppgörelsen, ävensom att, om staten skulle köpa de enskilda bolagens nät, det vore bättre, att köpet skedde på en gång.

Vid framläggandet af 1906 års förslag, som var ett rent köpeavtal, framhölls, att de förut framhållna svårigheterna år för år ökades. Särskilt påpekades från den icke minst beaktansvärda ekonomiska sidan av saken, att, då förr eller senare de enskilda Stockholmsnäten komme att inkorporeras med rikstelefonnätet, det torde vara uppenbart, att det vore ekonomiskt fördelaktigt, att denna sammanslagning skedde så snart som möjligt. År för år ökades antalet bredvid varandra framdragna, dubbla kabel- och linjesträckor såväl inom staden som i dess omgivningar, under det att man, om anläggningarna tillhörde samma förvaltning, i många fall kunde nöja sig med enkla router; likaledes kunde antalet reserver minskas, en omständighet, som givetvis icke vore utan sin ekonomiska betydelse.

Om tillståndet med dubbla telefonnät i Stockholm och dess grannskap sålunda ur nationalekonomisk synpunkt måste anses förkastligt, vore denna anordning även för allmänheten otillfredsställande. Vid början av år 1902, medan ännu samtrafik ägde rum mellan rikstelefonnätet och de enskilda näten, utgjorde antalet abonnenter, som höllo dubbla apparater, en i rikstelefonnätet och en i någon av de enskilda, omkring 2,900 stycken. Dessa samtida abonnemang avsågo emellertid olika syften så till vida, att den ena apparaten huvudsakligen tillgodosåg affärsverksamhetens och interurbantrafikens behov, varemot den andra var beräknad för privatlivets tjänst och lokaltrafiken i övrigt, varför det för flertalet av dessa abonnenter skulle

bliva alltför obekvämt att, även efter samtliga nätens samlande i en hand, avstå från den ena av de båda apparaterna. Efter samtrafikens avbrytande hade givetvis behovet av dubba apparater stigit, och uppgick antalet av sådana apparater vid 1906 års början till omkring 6,300 stycken. Med den benägenhet telefonen visat sig hava att år för år så att säga tränga längre och längre ned eller, med andra ord, med den nödvändighet, som gjorde sig gällande för innehavare av handels- och hantverksrörelse även med mindre omfattning att skaffa sig telefonförbindelse, komme säkerligen antalet sådana dubbelabonnemang att befinna sig i en ständig tillväxt, och sålunda ett allt större antal personer bliva nödsakade att erlægga dubbla abonnemangsavgifter. Efter nätens sammanslagning behövde tydligen endast de abonnenter skaffa sig dubbelapparater, som på grund av sin omfattande telefonkorrespondens hade användning för mera än en apparat.

Statsutskottet fann denna gång de skäl, som anförts till stöd för det föreslagna köpet, övertygande, samt betonade, att olägenheterna av det dåvarande tillståndet med utbredning av dubbla telefonnät i Stockholm och dess omgivning hade, i mån som näten tillväxt, framträtt allt skarpare, och att det måste synas mer och mer angeläget, att dessa samfärdsmedel med det snaraste ordnades på ett sätt, som ej blott bättre än det nuvarande tillgodosåge den telefonerande allmänhetens intressen, utan även ur teknisk och nationalekonomisk synpunkt vore mera tillfredsställande. De stora olägenheter och brister, som i berörda hänseende vore förenade med de rådande telefonförhållandena i huvudstaden med omnejd, hade närmare påvisats av telegrafstyrelsen och departementschefen. Utskottet ville särskilt framhålla den nationalekonomiska förlust till ej ringa belopp, som förorsakades genom de många av dåvarande förhållanden betingade, men eljest obehövligen dubbla telefonledningarna i kabel och på stolpar, de dubbla stationerna med betjäning samt de skilda förvaltningarna jämte en mångfald därmed sammanhängande utgifter, som vid ett enhetligt ordnande av telefonväsendet skulle kunna väsentligt minskas. Den bästa utvägen för lösning av frågan syntes utskottet otvivelaktigt vara, att staten genom köp förvärvade de enskilda telefonnäten. Med avseende därå och då på ett, såvitt utskottet kunnat finna, fullt tillförlitligt sätt blivit ådagalagt, att den köpeskilling, som betingats i den då förslagsvis träffade uppgörelsen, skulle kunna av telegrafverket förräntas och återbetalas inom en jämförelsevis kort tid, ansåge sig utskottet hava giltiga skäl tillstyrka godkännande av det föreliggande köpeavtalet.

Reservation avgavs av tre ledamöter i Första och åtta i Andra kammaren.

Från debatten kan anmärkas, att motståndarna huvudsakligen funno priset för högt samt förslaget framdrivet av ett lokalt och ett bolags intressen.

Förslaget bifölls i Första kammaren med 70 röster mot 53, men avslogs i Andra kammaren med 142 röster mot 63. I den gemensamma voteringen föll frågan med 233 röster mot 132.

Denna historik talar sannerligen ett ganska värtaligt språk. Och ändå finner man, att de där framhållna svårigheterna för rikstelefonens utveckling och rationella skötsel, likasom de olägenheter för allmänheten, som redan för tolv år sedan framtvungade det första förslaget, fortfarande kvarstå, såsom förefunnes det rakt ingen möjlighet till deras avhjälpande. Visserligen har efter överenskommelsen med Stockholms stad om kabelnedläggningen i gatorna för ett par år sedan äntligen en av de tekniska olägenheterna, ledningarnas jämsides framdragande, i viss mån och inom vissa områden tills vidare minskats. Men å andra områden kvarstå de, likasom de andra olägenheterna, och icke blott kvarstå, utan göra sig allt fort ännu mera känbara med en år för år i förhållande till de båda telefnätens tillväxt sig ökande styrka.

Och den även förut så ofta och så kraftigt framhållna nationalekonomiska synpunkten, vilken måste karaktärisera såsom i högsta grad förkastligt det alltjämt fortgående, men fullkomligt onödiga anordnandet av dubbelanläggningar, framträder i allt bjärtare dager, ju större penningsummor årligen slukas av den rådande dualismen med två olika telefnäts exploaterande inom samma område.

I strävan att råda bot för dessa missförhållanden är det verkligen så, som vid ett föregående tillfälle av frågans behandling i få ord, men synnerligen belysande för hela frågans läge framhölls, nämligen att här sammanfalla statens och allmänhetens intressen med varandra, men gent emot dessa står ett enskilt affärsföretag. Det synes dock, som skulle staten icke sakna all möjlighet att på något lämpligt sätt göra slut på det nuvarande olidliga tillståndet. Enklast vore givetvis, om med det enskilda bolaget, som nu äger telefnät i Stockholm och dess omnejd, kunde träffas en överenskommelse, som båda statsmakterna kunde godtaga. Men om

det skulle visa sig, att så ej kunde bliva fallet, förefaller det dock underligt, om staten därför behövde känna sig totalt maktlös gent emot detta låt vara mäktiga bolagsintresse.

Förutom de olägenheter i rent tekniskt och nationalekonomiskt avseende, som här framhållits, komma ytterligare de svårigheter och ökade utgifter, som på grund av nuvarande förhållanden drabba allmänheten inom här ifrågakvarande område. För det första måste ju många hålla sig med två olika telefoner, vilket, om denna dualistiska oreda icke förekomme, vore för de flesta onödigt. Antalet rikstelefonabonnenter, som samtidigt även måste hålla sig med allmän telefon, uppgår till icke mindre än något över 11,000; dessa drabbas sålunda av en direkt merutgift därför att de äro bosatta å en plats med så ordnade, eller rättare oordnade, telefonförhållanden, som huvudstaden bjuder på. Men även övriga, som icke ovillkorligen tvingas att hålla de båda olika nätens telefoner, få även vidkännas stora obehag av det nuvarande tillståndet, i det de icke kunna komma i direkt förbindelse med det andra nätets abonnenter. Kommer därtill, att den allmänna uppfattningen synes vara den, att det enskilda bolaget ingalunda betjänar sina abonnenter på ett mera tillfredsställande sätt än rikstelefonnätet, utan snarare tvärtom — antagligen beroende på, att bolaget av sparsamhetsskäl håller minsta möjliga arbetskraft — så tala alla skäl för, att en ändring till det bättre måste ske, såväl ur statens som allmänhetens intressesynpunkt.

Man må ha vilken uppfattning som helst, rörande själva principfrågan om enskild eller statsdrift, i allmänhet. Här gäller det ett område, där man icke på minsta sätt kan göra gällande, att den enskilda företagsamheten kan ha någon uppgift att fylla i konkurrensen med statsdriften, utan endast är ägnad att framskapa och vidmakthålla oreda och förvirring samt åsamka staten minskade inkomster och den enskilde medborgaren ökade utgifter och icke så litet obehag i övrigt. Det gäller här också ett område, där den enskilda företagsamheten icke har några utvecklingsmöjligheter, varför dess uppgift ju måste inskränka sig till att inom ett begränsat område och inom en viss tidsperiod direkt konkurrera med statens företag av samma beskaffenhet. Det finnes sålunda ingenting annat att anföra till försvar för den nuvarande ordningen än det intresse, som det enskilda bolagets aktieägare har, att så länge som möjligt åtnjuta högsta möjliga avkastning av det i företaget nedlagda kapitalet. Man måste då ovillkorligen fråga sig: är detta skäl tillräckligt motiv för, att de nu i alla avseenden olidliga förhållandena skola fortfara? Det förefaller åtminstone,

som man, under sådana förhållanden som här föreligga, borde vara enig om, att det enskilda intresset måste vika för det allmännas. Detta så mycket mer, som det väl inte bör vara omöjligt åstadkomma en uppgörelse på sådana grunder, att det enskilda bolagets intressenter i rimlig utsträckning tillgodoses utan att staten därför behöver uppskörtas.

Då nu, som förut omnämnts, Kungl. Maj:t vid upprepade tillfällen bragt frågan inför Riksdagen utan att denna kunnat godtaga något av de förslag till uppgörelse som framlagts, är det förklarligt, att intet nytt initiativ under senare tiden tagits av Kungl. Maj:t i syfte att åstadkomma en lösning av denna fråga.

Det bör därför vara Riksdagens sak att nu begära en undersökning, huruvida en för staten antaglig uppgörelse med bolaget kan åstadkommas. Innan man erhållit kännedom om, huruvida bolaget vid en dylik eventuell underhandling kommer att visa det intresse för frågans lösning, som man i detta fall borde ha rätt att påräkna, är det för tidigt att yttra sig om, vilka åtgärder som kunna och bära vidtagas, för den händelse bolaget här icke skulle visa rimligt tillmötesgående, då det gäller ordnandet av en för såväl staten som allmänheten så viktig fråga som denna. Klart är emellertid, att frågan på ett eller annat sätt måste lösas, och detta ju förr desto hellre.

På grund av vad sålunda anförts, hemställes,

att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en undersökning, hur telefonförhållandena i Stockholm med omnejd må kunna ordnas på ett för såväl staten som allmänheten mer tillfredsställande sätt än vad nu är fallet, därvid jämväl må utredas, huruvida en för staten antaglig överenskommelse kan träffas för statens övertagande och inlösande av det enskilda telefonbolagets telefonnät, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, vartill denna undersökning kan giva anledning.

Stockholm den 31 januari 1913.

C. Winberg.

E. A. Nilson.